

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság időszakos kiadványa

Az idő sodrában

Hazánkban sorrendben harmadik, ugyanakkor első hegyvidéki nemzeti parkként alakult meg 1977. január 1-jén a Bükk Nemzeti Park, amely a középhegység különleges élővilágának, egyedi földtani képződményeinek, karsztjelenségeinek, sajátos régészeti, történelmi, néprajzi értékeinek hivatott védelmet nyújtani. Az elmúlt harminc évben igazgatóságunk mintegy 42 000 hektár kiterjedésű nemzeti park mellett a Tisza jobb partját követő síkvidéki és az Északi-középhegységben lévő tájvédelmi körzeteket és természetvédelmi területeket, valamint a Natura 2000 hálózatát kezeli. Működteti a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszert és különböző fajmegőrzési programokat indított el és vitt végig.

2007. szeptember 28-án egy pillanatra megállunk és visszatekintünk e három évtizedre. Az évforduló apropóján megrendezésre kerülő szakmai napon a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban Haraszthy László a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium szakállamtitkára tart előadást, majd a „30 éves a BNP” című vetélkedősorozat eredményhirdetését követően dr. Seregély István nyugalmazott egri érsek emlékharangot avat. A bükk települések hagyományörző csoportjainak műsora után a Bükk Nemzeti Park Tanács ünnepi ülésére és egy sajtótájékoztatóra kerül sor, amelyen az igazgatóság új kiadványait – köztük a Karancs-Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzeteiről készült monográfiát – mutatjuk be. Évfordulós rendezvényünk kapcsolódik a hétvégét felölelő felsőtárkányi Rétes Napok ünnepéhez, amelyen a Bükk Településszövetség tagtelepüléseinek gasztronómiai és kulturális bemutatkozása kínál tartalmas időtöltést.

Lapunk jelen számában Szitta Tamás főtanácsos kollégánk is visszatekint a Bükk Nemzeti Park harmincéves történetére, amelynek a kezdetektől tevékeny, alkotó résztvevője. Emellett számot adunk a nemzeti park igazgatóságok új kihívásokat jelentő feladatai közül a vagyongazdálkodási, vagyongazdálkodási, agrár-környezetgazdálkodási tevékenységünkről, valamint – a megszokott rovatok híradásain túl – tájékoztatjuk az olvasókat egy havaria-jellegű, különleges feladat megoldásáról is, a bükkábrányi lignitbányában napvilágra került 7 millió éves mocsárciprusok megmentéséről, az ipolytarnóci bemutatóhelyünkre történő elszállításokról.

Duska József mb. igazgató

30 évesek lettünk

Korrajz-vázlat a Bükk Nemzeti Parkról

Harminc év egy ember életében nagy idő, egy fa életének is jelentős része, de az erdő borította Bükk történetében csupán egy pillanatot. S hogy mit jelent harminc évnyi nemzeti parki státus, erre próbálók rávilágítani dióhéjban. Az ország első hegyvidéki, erdős nemzeti parkja olyan körülmények között született meg, melyek nem kedveztek világrajövetelének. A *hetvenes években* a múlt konzervált eszmerendszere és a progresszív változások igénye egymás mellett élt, s ez a párharc rányomta bélyegét a Bükk Nemzeti Park kezdeti időszakára is. A parkkal, mint védett természeti területtel és mint intézménnyel kapcsolatos elvárásokat, feladatokat az 1976. december 28-án megjelent védetté nyilvánító határozat fogalmazta meg, úgy általánosan (védje a bükk középhegységi táj jellegzetes és változatos arculatát...), mint konkrétan (védőzónák kijelölése, véghasználatok maximális kiterjedésének meghatározása stb.).

A természeti értékek feltárása, a kezelési, fejlesztési feladatok kijelölése és a végrehajtás lehetőségeinek megteremtése valódi úttörőmunkát jelentett, melynek szépségét beárnyékolta azon felismerésünk, miszerint a nemzeti parki státus korántsem elegendő az erdők, vizek, hegyi rétek természetes, természetközeli állapotának megőrzéséhez. Tehetetlenül szemléltük számos fokozottan védett erdő levágását, a felmérhetetlen károkat okozó feltáró utak létesítését, források befoglalását, vízfolyások „rendezését”, a túltartott vadállomány miatt a flóra és fauna elszegényedését, a kommunális szemét és a szennyvíz elhelyezéséből adódó gondok sokasodását. Frontot nyitottunk, de a feladat meghaladta felkészültségünket, jogi lehetőségeinket, s leginkább érdekérvényesítő képességünket. A természetvédelem muníciója kevésnek bizonyult. Ennek ellenére csapatunk nem csüggedt, stratégiánkat nagy elődeink nyomdokain alakítottuk ki. Szövetségeket kerestünk egyrészt azok között, akik hitelesen tudták megfogalmazni a természetvédelmi munka szükségességét és irányvonalait (tudósok), másrészt azok között, akiket az ellenérdekelt felek szakmailag elfogadtak, mint az erdészeti, a vízügyi, a bányászati, a vadgazdálkodási szakemberek és az oktatási intézmények munkatársai között.

Egy olyan nemzeti parkról álmodtunk, amelyben az erdők jelentős részén nem folyik gazdálkodás, vagy ha igen, akkor az ún. folyamatos erdőborítás mellett, jól kialakított feltáróút-hálózattal, hagyományos közelítéssel; amelyben a nagy karsztforrások vizét nem viszik el a tele-

pülések, hanem vízfolyásokat táplálnak, melyek élőhelyeket, növénytakaságokat, élőhelyeket oltalmaznak; amelyben földtani, felszínalaktani képződményeket lehet megőrizni; amelyben az erdőben az ideális vadlétszámot a természetes ragadozók tartják szinten; amelyben és amely környezetében a hagyományos gazdálkodás értékes élőhelyek tucatjait tartja fenn; amelyet olyan települések öveznek, melyek környezethasználatára fenntartható módon történik és a fejlesztések átgondoltak... Ma már tudjuk, ezen egyszerű álmok csak akkor valósulnak meg, amikor a mennyiségi változások minőségbe válnak, amikor a társadalom szemlélete, a támogatási rendszerek átalakítása vagy a nemzetközi nyomás azt lehetővé teszi, vagy kikényszeríti.

A társadalom tagjainak jogos igénye, hogy pontos ismereteket kapjanak a természetvédelmi célokról, a természetvédelmi kezelésről, amelynek legfőbb dokumentuma a természetvédelmi kezelési terv. Ennek elkészítése nem egyszerű feladat, hiszen egy több mint 42 000 hektáros erdőszűrt területre kell megfogalmazni az ideális természetvédelmi célkitűzéseket, azok megvalósításának lehetőségeit, a természetvédelmi stratégiákat, s részletesen ki kell dolgozni a természetvédelmi kezelési előírásokat és feladatokat. Még nehezebb, hogy mindezt olyan jogi környezetben kell megtenni, mely ellentétes a természetvédelmi ideákkal.

A „*bőskorszak*” első jelentős dokumentuma – amelyben megtörtént a természeti értékek számbavétele és megfogalmazódtak a megőrzésre vonatkozó javaslatok –, az ún. „Természetvédelmi Alapterv” volt.

Ezzel párhuzamosan készült el a BNP első területrendezési terve, amelynek számos utódja született, mint például 1993-ban A Bükk Nemzeti Park és térsége regionális tájrendezési terve, 1998-ban A Bükk Nemzeti Park és térsége területrendezési terve. Sajnos nem sok minden valósulhatott meg belőlük, de hivatkozási alapként haszonnal alkalmaztuk ezeket.

A *nyolcvanas évek* gyakorlati természetvédelmi tevékenysége – szakmai sikereken túl – a közösségformálás eszköze is volt, hiszen a madarásztáborokban, fészektérképező akciókban, fészektörzésekben, a veszélyeztetett fajok aktív védelmi programjain (mint például kerecsenörzések során) ezres nagyságrendben vettek részt fiatalok és idősebbek egyaránt. Szinte nincs a hazai természetvédelemben olyan, akinek ne lett volna köze a bükk táborokhoz. A *kilencvenes évek* nagy kihívása – a természetvédelmi kezelés mellett – a hatósági feladatok ellátása volt. Az *új évezredet* a természetvédelmi célú tulajdonosi kezelés, a fajmegőrzési feladatok, a nagy volumenű pályázatok és az ebből adódó, a nemzetközi elvárásoknak megfelelő feladatteljesítés jellemzi.

A társadalmi igények változásához folyamatosan alkalmazkodnunk kell, ezt a képességünket meg kell tartani, de ez csak a múlt ismerete és megbecsülése mellett lehetséges. A kihívásoknak csak összefogva lehet megfelelni, ezért fontos az összetartozás erősítése, a közösségek ápolása, egymás segítése. Ebben a tekintetben igazgatóságunk mindig az „élmezőnyben” volt, bízunk benne, hogy ez a jövőben is így lesz.

Szitta Tamás főtanácsos

Három évtized három pillanata

Fotók: Szitta Tamás

MAGYARORSZÁG
SLOVENSZKO
VKPÁHA
Neighbourhood Programme

A projekt a
Magyarország-Szlovákia Újra-
Személyesítő programban,
az Európai Unió és a
Magyar Köztársaság
társfinanszírozásával valósul meg

Birtokügyek és a természetvédelmi kezelés alapjai a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságánál

Fotó: Dr. Molnár Tibor

Az igazgatóság működési területén mintegy 125 ezer hektár országos jelentőségű védett terület található. Az értékek megőrzése hatósági eszközök igénybevételével, illetve természetvédelmi kezelési tevékenység által történhet. Ez utóbbi szempontjából fontos az érintett terület tulajdonlása, hisz a megőrzéshez kapcsolódó feladatok általában nem kedveznek az eredményorientált gazdálkodói elvárásoknak. A nemzetközi tapasztalatok is mutatják, hogy a leghatékonyabb természetvédelmi munka a kezelt terület tulajdonosaként végezhető. Az állami tulajdonban lévő védett földrészleteken a területhasználat elsődleges célja minden esetben a természetvédelem, az értékek hosszú távú megőrzése. A védett területek védettségi szintjének helyreállítására (állami tulajdonba vételére) jogszabály kötelez bennünket (1995. évi XCIII. törvény). A szabályozásnak és a korábban rendelkezésre álló forrásoknak köszönhetően igazgatóságunk jelenleg 28 311 hektár állami tulajdonú terület vagyonezeres feladatait látja el (1. táblázat).

Az illetékességi területen található országos jelentőségű védett földrészletekből – a hatályos jogszabályok szerint – a jövőben még további 30 000 hektárnak kell állami tulajdonba kerülnie. A kezelői feladatok ellátását nehezítő körülmény a vagyonezeresben lévő védett területek mozaikos, elaprózott térbeli elhelyezkedése. Nagyobb, könnyebben és gazdaságosabban kezelhető tömbökkel csak a Dél-borsodi és a Dél-hevesi Tájegységeinkben rendelkezünk. Ez utóbbiról készült térkép a védett (piros vonallal

határolt) és a vagyonezeresben lévő területek elhelyezkedését mutatja be (térkép).

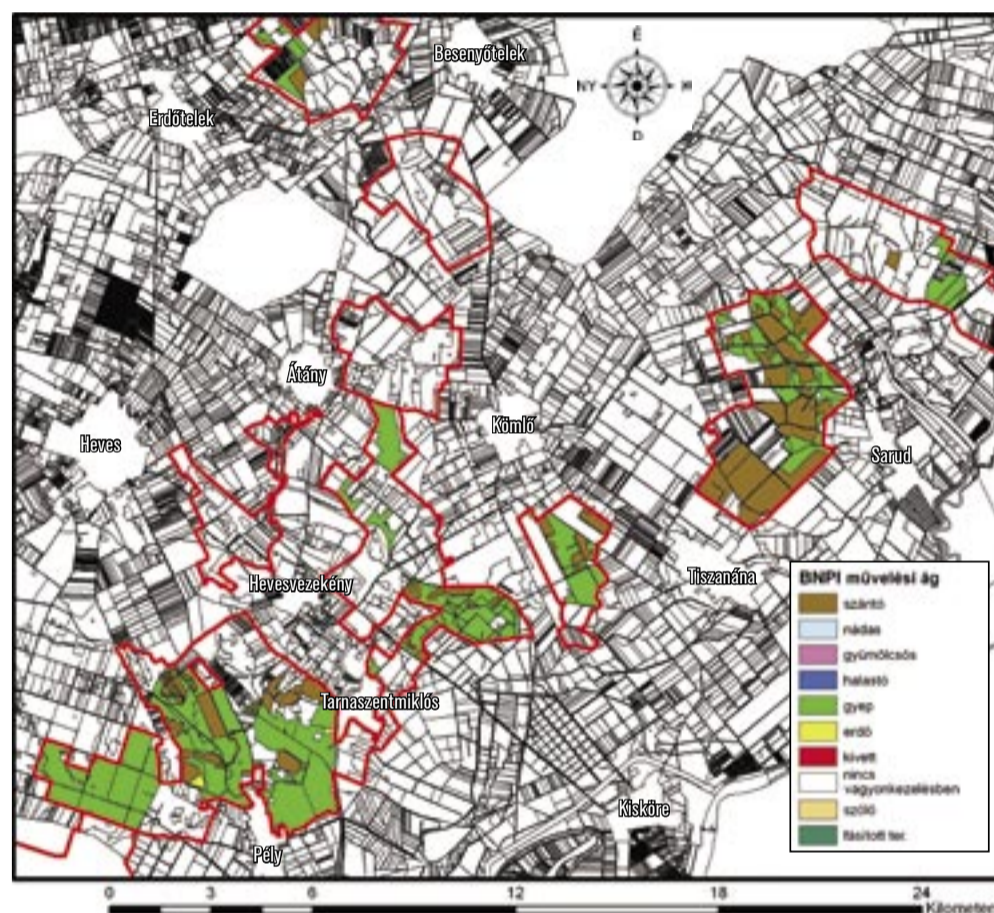
A Bükk Nemzeti Parkban főleg erdő művelési ágú területeket kezelünk, a természetvédelmi szempontból kiemelkedően fontos hegyi rétek általában az erdészeti részvénytársaságokhoz tartoznak. Összesen alig több, mint 3000 hektár erdő kezelését végzi igazgatóságunk, ami az illetékességi területen belül található majdnem 76 000 hektár védett erdőhöz képest elenyészően kevés: ez az arány nem teszi lehetővé a közep-hegységi erdők természetes, illetve természetközeli állapo-

tának fenntartását. A legtöbb kezelési feladat a gyepekhez kapcsolódik, ezek összes kiterjedése meghaladja a 19 ezer hektárt (2. táblázat).

Dr. Molnár Tibor
(BNPI)

művelési ág	hektár
erdő	3 297
gyep	19 376
gyümölcsös	18
halastó	7
kivett	1 125
nádas	94
szántó	4 383
szőlő	11
összesen	28 311

2. táblázat

1. kép: Legeltetéses állattartás a Tardi-legelőn
1. táblázat: Vagyonkezelésben lévő területek mérete tájegységenként
2. táblázat: Vagyonkezelésben lévő területek művelési ágankénti megoszlása
Térkép: Saját vagyonezeresben lévő területek a Dél-hevesi Tájegységben

Az állami természetvédelem alapfeladatai között szerepel a védett természeti értékek megőrzése a jövő nemzedékei számára. A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai igazgatási és gyakorlati természetvédelmi eszközökkel segítik elő a védett fajokat, a táj és az élettelen természetvédelmi értékek védelmét. A munka a növény- és állatfajok, élőhelyek monitorozásával veszi kezdetét, majd kidolgozásra kerülnek a hosszú távú megőrzési, ún. természetvédelmi kezelési tervek. Ezek adott térség vonatkozásában az értékek számbavétele mellett javaslatot tesznek a megőrzés érdekében alkalmazandó konkrét kezelési feladatokra. Ezen irányelvek birtokában aztán kezdődhet a gyakorlati természetvédelem, ami minden kétséget kizárva a természetvédelem legszélesebb és legérdekesebb része.

	Dél-borsodi Tájegység	Dél-hevesi Tájegység	Ipoly-völgye Tájegység	Kelet-bükk Tájegység	Mátrai Tájegység	Nógrádi Tájegység	Nyugat-bükk Tájegység
méret (hektár)	16 443	4 401	612	937	840	3 749	1 329

1. táblázat

Vagyonkezelési feladatok a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságánál

* Az invazív, azaz jövevény fajok (özön-növények) elfoglalják a természetes és mesterséges élőhelyeket, kiszorítják az őshonos fajokat, ezáltal komoly ökológiai, gazdasági és egészségügyi károkat is okozhatnak.

** A ruderalis társulások zavarástűrő vagy bolygatott társulások, melyekben gyomnövények uralkodnak.

3. táblázat: A saját kezelésben lévő és a használatba adott területek megoszlása művelési áganként

Az invazív, azaz jövevény fajok (özön-növények) elfoglalják a természetes és mesterséges élőhelyeket, kiszorítják az őshonos fajokat, ezáltal komoly ökológiai, gazdasági és egészségügyi károkat is okozhatnak.

Az invazív, azaz jövevény fajok (özön-növények) elfoglalják a természetes és mesterséges élőhelyeket, kiszorítják az őshonos fajokat, ezáltal komoly ökológiai, gazdasági és egészségügyi károkat is okozhatnak.

Az invazív, azaz jövevény fajok (özön-növények) elfoglalják a természetes és mesterséges élőhelyeket, kiszorítják az őshonos fajokat, ezáltal komoly ökológiai, gazdasági és egészségügyi károkat is okozhatnak.

művelési ág	partnerek kezelésében (ha)	%	BNPI kezelésében (ha)	%
erdő	18	0	3 279	100
gyep	16 029	83	3 348	17
gyümölcsös	0	0	18	100
halastó	0	0	7	100
kivett	201	18	924	82
nádas	10	11	84	89
szántó	2 810	64	1 573	36
szőlő	0	0	11	100
összesen	19 068	67	9 244	33

3. táblázat

A kezelési feladatokban való együttműködés kapcsán javult az állami természetvédelem társadalmi megítélése, illetve hangsúlyossá vált a természetvédelmi szakma vidékfejlesztéshez fűződő kapcsolata is. Munkatársaink éveken keresztül részt vettek az Érzékeny Természeti Területek létrehozásában, jelenleg pedig hatékonyan közreműködnek a támogatott gazdálkodók tevékenységének ellenőrzésében. Az agrár-környezetgazdálkodási programokkal kapcsolatos eddigi tapasztalataink pozitívak, a programoknak köszönhetően a gazdálkodók tevékenysége egyre jobban megfelel a természetvédelmi elvárásoknak.

Együttműködő partnereink tevékenységének folyamatos ellenőrzése a természetvédelmi örök napi feladatait gyarapítja.

Az utóbbi időszakban jelentősen kiterjesztettük igazgatóságunk szaktanácsadói tevékenységét. Jelenleg négy olyan szakemberrel rendelkezünk, akik regisztrált agrár-környezetgazdálkodási szakértőként nyújtanak segítséget a védett területen történő szakszerű gazdálkodás érdekében.

Saját használatban jelenleg azokat a területeket tartjuk, amelyek kezelése kiemelten fontos, nagy odafigyelést igényel. A kezelői feladatokat saját gépeinkkel, vagy vállalkozók bevonásával tudjuk elvégezni. A munkák többsége a gyepekhez kapcsolódik, szántóföldi növénytermesztést jellemzően tűzoklegelők létesítése céljából végzünk. Az elmúlt időszakban több élőhely-rekonstrukciót hajtottunk végre – a helyreállított biotópok fenntartása évről évre jelentős erőfeszítéseket igényel.

A kifejezetten élőlénelvű kezelési feladatok végzéséhez az utóbbi években jelentős segítséget kaptak a nemzeti park igazgatóságok. Már harmadik éve működik a nemzeti parkok, egyéb védett területek fenntartását segítő önálló közmunkaprogram, melynek keretében időszakos munkatársaink főleg területkezelési (kaszálás, bozótirtás), karbantartási (utak, tevékenységét. Jelenleg négy olyan szakemberrel rendelkezünk, akik regisztrált agrár-környezetgazdálkodási szakértőként nyújtanak segítséget a védett területen történő szakszerű gazdálkodás érdekében.

Igazgatóságunk területkezelési céllal egyelőre nem tart legelő állatokat. Az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természeti Területen bemutatási céllal 57 racka képezi a teljes állatállományunkat. Középtávú terveink között szerepel a saját állatállomány legeltetésével megvalósuló területkezelés megszervezése. Ennek érdekében több helyszínre tervezzük állatállomány beszerzését: a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetben, a Hevesi Füvespuszták Tájvédelmi Körzetben, valamint a Karancs-Medves Tájvédelmi Körzetben. Igazgatóságunk vagyonezeresébe jelenleg három olyan természetvédelmi szempontból igen fontos legelő tartozik, ahol meg szeretnénk teremteni a legeltetéses állattartás infrastrukturális feltételeit. A fejlesztéseket a Mátrai Tájvédelmi Körzetben található Parádi-legelőn, a Déli-Bükkben található Hideg-kút-laposán lévő fáslegelőn, illetve a Déli-Bükk és a Bükkalja határán húzódó Tardi-legelőn kívánjuk végrehajtani.

Dr. Molnár Tibor
(BNPI)

Természetvédelmi célú kezelés az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságnál

1

Fotó: Szmorad Ferenc

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság Természetvédelmi Területkezelési Osztályának elsődleges feladata az igazgatóság vagyonkezelésében lévő, emberi beavatkozást igénylő, tehát valamilyen kezeléssel fenntartható területek megőrzése, mind az Aggteleki, mind a Zempléni Tájegységre vonatkozóan. Cél, hogy a kezelés környezetkímélő technológiák alkalmazásával természetvédelmi célokat szolgáljon. A természetvédelmi területkezelést az igazgatóság saját munkával, vagy haszonbérleti szerződésben rögzített előírások alapján külső gazdálkodókkal végzi. Agrár-környezetgazdálkodási programok közül ökológiai szántóföldi növénytermesztés és ökológiai gyepgazdálkodás célprogramokban mintegy 322 hektár területtel vesz részt, mely területek a Biokontroll Kht. által is ellenőrzöttek.

Az osztály feladata továbbá az igazgatóság vagyonkezelésében lévő őshonos hucul lóállomány fenntartása, gondozása és tenyésztése. Az országban itt található a legnagyobb tenyészet (128 db), így az állami tulajdonban lévő törzstenyészetnek vitathatatlanul meghatározó szerepe van az ország hucul ló tenyésztése szempontjából.

Kiemelkedő jelentőségű az igazgatóság magyar szürke szarvasmarha-állománya (összesen 65 db). A fedett karszt erdős, nyírjes, borókás foltjaival mozaikot alkotó aggteleki csarabos – mely kiemelkedően értékes gyepes élőhely – fenntartását kézi kaszálással, cserjeirtással kiegészített legeltetéssel oldjuk meg.

A nemzeti park sztyepprértjei ideális legelőterületet biztosítanak a hucul ménesnek, és az egyre szaporodó magyar szürkemarkarha-állománynak. Az évtizedek óta felhagyott és természetközeli

állapotba került szántóterületek beerdősülésének megakadályozására és a fokozottan védett parlagi sas táplálékállatának, az ürgének megemlékezésében egyik leghatékonyabb kezelési mód a legeltetés. A további, kezelés alatt lévő gyep- és szántóterületeket kaszálással, kézi cserjeirtással, szárzúzással, valamint pillangós takarmánynövények termesztésével hasznosítjuk.

Az Aggteleki Nemzeti Park területe rendkívül változatos élőhelyek mozaikos rendszere. A falvak környékén lévő szőlőhegyek fontos értékei a hagyományos és a tájra jellemző, ma már ritka gyümölcsfajták, melyek megemlékezésében az ANPI fajtagyűjteményt és faiskolát létesített. A 2006-os évben a környék hagyományos gyümölcsfajtaikat reprezentáló fajtagyűjteményből 500 db facsemetét osztott szét a helyi gazdák között.

A tornanádaskai Alsó-hegy ad otthont a világon egyedülálló tornai vértőnek, melynek állományát a bálványfa elszaporodása fenyegeti. Az igazgatóság már több éve próbálkozik az itteni sziklagyep megemlékezésével, a jövőben feltétlenül szükséges a program folytatása. Szintén jelentős feladat a területen megjelenő, további invazív fajok, mint pl. az aranyvessző, vagy a keserűfűfélék visszaszorítása (lásd: Rövid híreink c. rovat idevonatkozó híradását.)

2

Fotó: Visnyovszky Tamás

Szintén az osztályunk látja el – az igazgatóság további osztályainak bevonásával – az Észak-Cserehát és a Bodrogek Érzékeny Természeti Területek szántóföldi növénytermesztési és gyepgazdálkodási célprogramjainak koordinálását,

ellenőrzési feladatait. E program célja a környezetkímélő technológiák bevezetése és alkalmazása, ezáltal a biológiai sokféleség fenntartása a mezőgazdasági területeken.

Krajnyák Cecília
(ANPI)

3

Fotó: Trungel László

1. kép: A nemzeti park sztyepprértjei ideális élőhelyet biztosítanak a szürkemarkarha állománynak
2. kép: A gyepkezeléshez munkagépek is szükségesek: bálázás
3. kép: Jelentős feladat az invazív fajok visszaszorítása: bálványfa kézi irtása

Az ANPI kezelésében lévő erdőkről

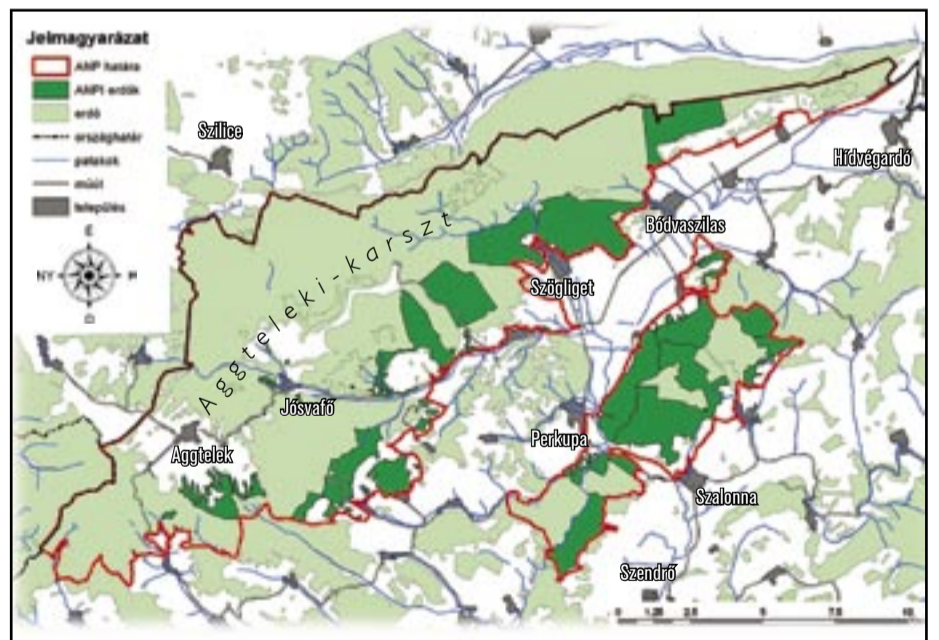
Az Aggteleki Nemzeti Park területének több mint háromnegyedét erdő borítja. A 15 100 hektárt némileg meghaladó erdőterületből jelenleg összesen 4315 hektárnyi állami erdő van az ANPI vagyonkezelésében, míg a fennmaradó erdőterület zömét az Észak-magyarországi Erdőgazdasági Zrt. kezeli, illetve kisebb (200 ha alatti) erdőterület áll egyéb (erdőbirtokossági, önkormányzati) kezelésben.

Az ANPI kezelésében lévő erdővagyon zöme egykori szövetkezeti területekből áll, de kisebb erdőterületek az önkormányzati vagyonátadás révén, illetve vásárlás útján is kerültek az igazgatóságához. A kisebb-nagyobb erdőtömbök viszonylag szétszórtan, 19 község határában találhatók. Az állományok az Aggteleki-karsztvidéken megtalálható erdőtársulások és mesterséges állománytípusok szinte mindegyikét érintik, de zömmel őshonos fajú (gyertyános-bükkös, gyertyános-tölgyes, cseres-tölgyes és molyhospölgyes) erdők. Az idegenhonos fajú erdők közül számottevő területen fordulnak elő akácok, erdei- és feketefenyvesek. A korosztályszerkezetet a középkorú-idős erdők határozzák meg, erdősítések és fiatalosok aránya csekély.

Az ANPI az általános ágazati (erdészeti) jogszabályok betartásával, de természetvédelmi érdekeltséggel végzi erdőkezelési tevékenységét. Az erdőkezelés fő célkitűzése az erdők természetességi állapotának megőrzése, illetve javítása. Mindezek alapján az igazgatóság erdőkezelési koncepciója – nagyon tömören – az alábbiak szerint vázolható fel.

Az ANPI az általános ágazati (erdészeti) jogszabályok betartásával, de természetvédelmi érdekeltséggel végzi erdőkezelési tevékenységét. Az erdőkezelés fő célkitűzése az erdők természetességi állapotának megőrzése, illetve javítása. Mindezek alapján az igazgatóság erdőkezelési koncepciója – nagyon tömören – az alábbiak szerint vázolható fel.

- Az őshonos lombos fajú állományok egy részében (erdőrezervátumok, fokozottan védett területek, védőerdők) nincs semmilyen kezelési tevékenység. E helyeken csak a területek őrzésével és monitoringjával foglalkozunk, illetve igyekszünk biztosítani a természetes erdődinamikai folyamatok feltételeit.

- A településekhez közeli, illetve az ANP peremterületeire eső őshonos lombos erdőknél a vágásos üzem mód mellőzésével, a természetes folyamatokra építve (az ún. Pro Silva elvek alkalmazásával) az erdők vegyes-mozaikos szerkezetét létrehozó és azt biztosító szálalóvágásos-szálalásos megoldásokat alkalmazzuk.
- Az idegenhonos fajokkal elegyes, illetve idegenhonos fajokból álló erdőknél

törekszünk az állományok vágásos üzem mód nélküli, alternatív megoldásokkal, illetve technológiákkal történő átalakítására.

- Vágásos üzem módot csak legvégső megoldásként, technológiai korlátok miatt más módon nem kezelhető esetekben (elegenden akácok és erősen akácelgyes erdők) alkalmazunk.

Szmorad Ferenc
(ANPI)

4

Fotó: Szmorad Ferenc

4. kép: Szálalóvágással kezelt bükkösben felnőtt bükkűjulat: egy új korosztály

Hétmillió éves mocsárciprusok

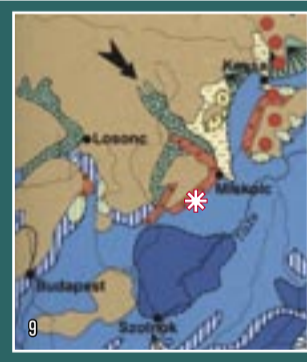

Fotó: Holló Sándor

* A rétegtani vizsgálatok alapján a mocsárciprusok pontos kora 7,2–7,6 millió év

1. kép: Nem mindennapi körülmények – a bükkábrányi lignitbánya
2. kép: A mocsárciprus törzsének keresztmetszete különleges mintázatú
3. kép: Injektálás a speciális faragasztóval
4. kép: Nem hagyjuk pusztulni őket (Mata Tibor bányagazgató és Haraszthy László szakállamtitkár)
5. kép: Sajtótájékoztató (Fodor Gábor miniszter Mata Tibor és Haraszthy László társaságában)
6. kép: Megkezdjük a munkát
7. kép: A fák kérégt meg kell tisztítani
8. kép: A faladat megoldása folyamatos konzultációt igényelt
9. kép: A leletek ősföldrajzi helyzete (Hámer Géza 1995. nyomán). * - gal jelölve Bükkábrány térsége
10. kép: Ősi „fejfák”

Világszenzációnak számító leletek kerültek elő 2007. július első napjaiban a Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi lignitbányájában: 7 millió éves* lábbon álló (!) mocsárciprus (*Taxodium sp.*) erdő maradványát tárták fel. Nagy szerepe volt a fák megtalálásában a bánya alkalmazottainak és vezetőinek. A 60 méter mélységben a kb. 10 méter vastag lignitet fedő homok letakarításakor észlelt rendellenességet a gépkezelők azonnal jelentették a bánya vezetőinek, akik haladéktalanul leállították a hatalmas, többemelet magas, fejtődobbal dolgozó bányagépet és a munkát kisebb földmunka-gépekkel és vizsgárral folytatták a leletek teljes kibontásáig. Így sikerült feltárni a páratlan, eredeti helyzetben álló 16 famatuzsálemet. Átmérőjük 1,5–3,5 méter között változott, megmaradt magasságuk 3–6 méter volt.

9

Először a miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársait értesítették az egyedülálló felfedezésről, akik tüstént hozzáfogtak a feltárt maradványok vizsgálatához, valamint értesítették a tudományos intézményeket. Az ELTE Őslénytani Tanszéke és a Magyar Természettudományi Múzeum szakértői is hamarosan bekapcsolódtak a vizsgálatokba és lázas munkával gyűjtötték az anyagmintákat, elemezték a törzsek szerkezetét, illetve környezetüket. Sietniük kellett, hiszen a felszínre került, vízzel átitatott maradványok a kiszáradás hatására gyors pusztulásnak indultak. A leletek különlegességét elsősorban az adta, hogy a fák nem szenesedtek, nem kovásodtak, a betemető 6 méter vastag szürke homokréteg megőrizte eredeti faanyagukat. Sajnos a növényeket szilárdító rugalmas

A szakemberek előtt már ismertek voltak a Mátra- és Bükkalján (Visontától Bükkábrányig) végighúzódnó lignitmező (földesfás barnakőszén) keletkezésének körülményei. A késő-miocén korban a Kárpát-medence területén hullámzó Pannon-tó part menti mocsarainak őserdeiből képződtek a több méter vastag széntelepek. A közvetlenül a lignit tetején álló ősfákat egy hajdan volt katasztrofális változás során hirtelen és nagy vastagságban temette be a befoglaló ún. „folyós homok”, amely pusztulásukat okozta, de egyben megőrizte őket. A fák eredeti magassága 30–45 m lehetett. Évgyűrűik alapján korukat legalább 3–400 évesre lehet becsülni. Korhadásuk már lábbon állva megindult, több törzs üreges, odvas volt, belsejüket az eltemető homok töltötte ki.

cellulózanyag a hosszú idő alatt lebomlott és csak a plasztikus lignin maradt meg, amely önmagában nem képes a fa szerkezetét megtartani, kiszáradás hatására apró forgácsokra hullik szét.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei először július 16-án tekintették meg a lelőhelyet, majd 24-én nagyobb csoport jutott le a bányába. Ekkor már a tudományos vizsgálatok és anyaggyűjtés a vége felé közeledtek, az előzetes számítások alapján pedig 2–3 törzs teljes anyagának konzerválására nyílt lehetőség. A többi fa megmentéséről a tudományos életnek le kellett mondani, sorsuk a bánya előrehaladásával megpecsételődni látszott. A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium szakállamtitkára, Haraszthy László javaslatára Fodor Gábor miniszter a törzsek lehető legnagyobb számban való megmentésének támogatása mellett döntött, mely szándékát az augusztus 3-án tartott helyszíni sajtótájékoztatón jelentette be. A cél a megőrzés, bemutatás, ismeretterjesztés. A fákat az igazgatóság ipolytarnóci bemutatóhelyére tervezték elhelyezni.

A következő hét elején igazgatóságunk szakemberei már a bükkábrányi külszíni bányában el is kezdték a törzsek előkészítését a biztonságos elszállításra. Nagy és bonyolult feladat előtt álltak, hiszen soha senki a faon ilyen állagú és tömegű faanyagot még nem konzervált, nem tartósított. (A probléma súlyát jelzi, hogy a Herman Ottó Múzeum – az időközben elszállított 4 törzs anyagának konzerválására – fa-

2

Fotó: Duska József

4

Fotó: Baráz Csaba

3

Fotó: Juhász Róbert

5

Fotó: Holló Sándor

6

Fotó: Ács József Róbert

7

Fotó: Holló Sándor

8

Fotó: Ács József Róbert

restaurátori konferenciát hívott össze, ahol az ország és a külföld legnevesebb szakemberei választják majd ki a legjobb megőrzési módszert.) Igazgatóságunk munkatársai néhány nap alatt dolgozták ki a módszert és teremtették meg a technikai feltételeit a törzsek külső megszilárdításának. Erős tartást kellett biztosítani a fatörzsnek, hiszen a szállításkor a legnagyobb nehézséget épp a törzsek öntartó képessége jelenti. Nagy nehézséget jelentett, hogy a munkát bányabeli körülmények között, rekkenő hőségben, szél kavarta „homokviharban”, vagy éppen sárga eső áztatta sártengerben kellett végezni.

A módszer lényege, hogy nagynyomású levegő segítségével kifújják a fa felületéből a homokot, majd egy külön célra gyártott speciális eszközzel különleges faragasztó anyagot injektálnak a fák külső részébe, néhány deciméter vastag erős kérget hozva így létre. A belső megerősítés után a fák további külső mechanikai szilárdítást kaptak: fólia és purhab védelme mellett deszkákat pántoltak köréjük. Megfeszített, több hetes munkával 6 törzset sikerült így előkészíteni, a többi fa állapota nem

tette lehetővé a beavatkozást, közülük néhány a szakemberek szeme láttára porladt szét. A fák lignitaljzatról való leválasztásának első láncfűrész kísérlete – a kőzet keménysége miatt – kudarcba fulladt, ez csak egy speciális – kőzetek vágására alkalmas – drótkötélvágóberendezés alkalmazásával sikerült.

10

Fotó: Baráz Csaba

11. Fotó: Holló Sándor

12. Fotó: Holló Sándor

13. Fotó: Juhász Róbert

14. Fotó: Holló Sándor

15. Fotó: Holló Sándor

16. Fotó: Holló Sándor

A 7–11 tonnás fák végül is elkerülték a fejtőgép acélkörmeit és a bánya parkolójában töltött néhány nap után eljött a szállítás napja. Szeptember 3-án három speciális, nagy teherbírású tréler-szerelvény indult útnak Bükkábrányból Ipolytarnóca, hogy megtegye a három megyét érintő 130 km-es utat. A lakott területeken számos alkalommal meg kellett állnia a konvojnak, hogy a telefonkábeleket megemelve átférjenek alatta a magas törzsek. Hatórás út után gördült az első szerelvény a sajtó kíváncsi szeméi előtt az ipolytarnóci teljesen felújított látogatóközpont épülete elé. A hat fatörzsből ötöt a szabadban, az ipolytarnóci látogatóközpont bejáratánál helyeztek el vízáteresztő kavicságyon. A hatodik, fekvő állapotú famatuzsálemet a fedett látogatóközpontban nézhetik meg az érdeklődők a központ októberi átadása után. A fák konzerválását helyben folytatják. A megőrzés és bemutatás szempontjából rendkívül fontos, hogy a fákat jól kiszáritsák, konzerválják még a tél beállta előtt, hiszen a fák több millió éve tárolt vize is megfagy nulla fok alatt. A szabadban maradt törzsek fölé hamarosan ideiglenes védőtető kerül, majd az új épülethez illeszkedő végleges

17. Fotó: Holló Sándor

tetőzet alatt állhatnak őrtemélhetőleg sok-sok évig.

A 7 millió éves törzsek megmentése során sokan segítettek az igazgatóság munkáját, szinte az első hívó szóra jöttek, gyakran önzetlenül. Kiemelkedő és fáradhatatlan segítséget nyújtottak a bükkábrányi bánya teljes vezetése és dolgozói, köszönet illeti a fák injektálásában résztvevő vállalkozót és alkalmazottait, az injektáló berendezést elkészítő mezőkövesdi fegyvermestert, a ragasz-

tóanyagot kedvezményesen szállító PLASTDUR Kft.-t, a vágóberendezéssel dolgozó céget, a szállításban, rakodásban közreműködőket, főként az egri székhelyű Tengely-Közmű Kft.-t, amely két törzset ingyen szállított és nem utolsósorban igazgatóságunk azon dolgozóit, akik szabadidejüket is feláldozva tették a dolgukat.

Köszönet az önzetlen segítségért!

Holló Sándor (BNPI)

A Pannon-tó

„A régebbi hazai földtörténeti tagolásban a miocén kort a pliocén kor követte, melynek alsó korszaka a pannóniai volt. A Kárpát-medencét elfoglaló Pannon-tó fejlődése azonban már a miocén végén elkezdődött. Ezért Magyarországon – a külföldi használatól eltérően – a pannóniai korszakot készülsítik, és az alsó részét a felső miocén korba helyezik, a pannóniai korszak felső részét pedig azonosítják a pliocén korral. A pannóniai korszak 12 millió évvel ezelőtt kezdődött. Határainak pontosítása sok vitára adott okot, mivel a Pannon-medencében kialakult, speciális endemikus fauna a környező üledékképződési területek eltérő faunájával nem korrelálható egyértelműen.

A lassan összezsugorodó Pannon-tó elmozdított, peremi területein jöttek létre a Mátra és a Bükk előterének lignittelepei.

A Pannon-tó körülbelül 6 millió éven át létezett, végül 5,4 millió évvel ezelőttre, a miocén-pliocén határra teljesen feltöltődött, az ösföldrajzi viszonyok alapvetően megváltoztak: a terület folyami síksággá alakult, ahol csak kisebb tavak maradtak meg.”

18. Fotó: Holló Sándor

- 11. kép: „Elválás” – speciális drótkötél-vágóberendezéssel
- 12. kép: Becsomagolva a bányaudvaron
- 13. kép: 7 millió év mozdulatlanság után
- 14. kép: Útban Ipolytarnóc felé
- 15. kép: Levegőben a 10 tonnás törzs
- 16. kép: A legrosszabb állapotú fa is sértetlenül megérkezett
- 17. kép: Versenyben az idővel
- 18. kép: Minden a helyére került

A megkövült ősfenyő

Ipolytarnóc az alsó-miocén korból származó, 23–19 millió éves kőületeket tartalmazó földtani képződményei, földtani alapszelvénye, egykori élőhelyeinek változatossága és a páratlan megőrzésű szárazföldi őslélekek miatt az emberiség természeti örökségének fontos része. A jelenleg az 1500 m²-t meghaladó, a helyszínen őslélektől származó 2762 lábnyomot tartalmazó nyomfossziliás terület (1. kép), a földtani képződményekben megőrződött miocén tengerparti flóra növénylenyomatai, a Középső-Paratethys élővilága, illetve az ezeket őrző Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület 1995-ben Európa Diplomát kapott.

1

A nógrádi Ipolytarnóc kövült fatörzsét Markó Károly rajzolta le 1840-ben Kubinyi Ferenc kérésére (2. kép). A metszet az 1854-ben, Kubinyi Ferenc szerkesztésében megjelent magyar- és Erdélyország képekben című kétkötetes műben került először közlésre. Amikor 1837-ben Kubinyit először kalauzolták pásztorok a „kőhídra”, a megkövült fatörzs még 42 méter hosszúságban ívelte át a Borókás-árok mély vízmosását. A helybéliek, akik ezen közlekedtek, itt meg-megpihentek, azt mágia révén kővé varázsolt gyertyánnak gondolták – innen a Gyurtyánkő-lóca elnevezés.

A kövült fa valójában cukorfenyőféle volt, tudományos neve: Pinuxylon tarnociense. Egy közel 20 millió évvel ezelőtti vulkáni tufaár (Gyulakeszi Rioltitufa Formáció) temette be és konzerválta az egykori növényvilággal egyetemben. A nagyszámban előkerült lelvellenyomatok alapján gazdag flóra bontakozott ki: 41 genus 65 speciesét különítették el a kutatók. A vulkáni anyagban áramló kovasavas oldatok által átítatott megkövesedett fa az 1700-as években látta

meg újra a napvilágot, amikor a Borókás patak kimosta alóla a vulkáni tufa anyagát, így lassan kipreparálódva természetes kőhídként ívelte át a völgyecskét. Egy idő után a feszításváltozás növekedésével és kellő alátámasztás hiányában saját súlya következtében darabokra tört.

Az Ipolytarnóci Ősvilági Pompeji hírnevét először a gigantikus kövesedett fa repítette világgá. Legsérülékenyebb részei fölé 1866-ban emeltek egy védőépületet, mely a világ egyik első olyan építménye volt, melyet egy ősmaradvány helyszíni védelme érdekében emeltek. Később fedették fel a fatörzs – Markó Károly rajza nyomán készült metszeten még nem szereplő – folytatását, így az ősfenyő eredeti becsült magassága elérhette a 100 métert, ami alapján a világ legnagyobb ismert helyben megkövült fenyőjének tartjuk. Maradványai az Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület Geológiai Tanösvényén egy védőpince boltzata alatt ma is megtekinthetők (3. kép).

Baráz Csaba – Szarvas Imre (BNPI)

ARCHÍV

3

Fotó: Baráz Csaba

Ürgetelepítés a kerecsensólyom védelme érdekében

A „Kerecsensólyom védelme a Kárpát-medencében” (LIFE06NAT/H000096) projekt keretében közel ötszáz ürge betelepítésére került sor a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén. Az uniós támogatású program egyik kitűzött célja a kerecsensólyom néhány évtizeddel ezelőtt még jellemző táplálékállataként ismert faj, az ürge állományainak erősítése és pótlása.

Napjainkban az ürge (*Spermophilus citellus*) élőhelyeinek hosszú távú fennmaradását elsősorban a legeltető állattartás biztosítja, de nagyobb kolóniákat alkot rendszeresen kaszált élőhelyeken is, így a repterek folyamatosan karbantartott gyepein, sokszor a kifutópályák közvetlen közelében. A hazai ürgepopuláció nagysága és az ürge gyepek kiterjedése a gyepfeltörések-

nek, a legelő állatállomány csökkenésének és a fajt érintő szisztematikus, étkezési célú befogásoknak tulajdoníthatóan egyre csökken. A ragadozó madarak táplálékmaradványait évtizedek óta kutató szakemberek szerint az ürge egyre csökkenő mértékben figyelhető meg a kerecsensólyom „étlapján” is.

Az ürgetelepítés során a faj által korábban is használt élőhelyekre stabil, életképes kolóniaképzésre alkalmas számú egyedeket telepítettünk be, figyelemmel arra, hogy a befogással érintett forráspopuláció se kerüljön veszélybe, regenerációra képes maradjon. Az telepítést megelőzően számos egyeztetés, állománybecslés, terepi számlálás folyt annak megállapítására, hogy az érintett forráspopulációkból (azok veszélyeztetése nélkül) mikor

és mekkora ürgeállomány távolítható el. Az előzetes állománybecsléseket az ELTE biológusai végezték el. Az eredetileg tavaszi időszakra tervezett ürgetelepítést az állományok rossz telelési viszonyai miatt – a kutatói csoport tanácsa alapján – 2007 nyarára ütemeztük. A telepítések megkezdése előtt az áttelepített állományok későbbi monitorozását segítő protokollokat, úrlapokat is elkészítettük.

A telepítéseket megelőzően kiválasztottuk azokat a gyep-területeket, melyek az ürgek betelepítésére ideálisnak tűntek. Ezek a helyszínek olyan aktuális és potenciális kerecsensólyom közelében kerültek kijelölésre, ahol a gyep-területek hosszú távú fennmaradása, kezelése biztosított, az emberi veszélyeztetés mértéke csekély és a terület a belvízi elöntéstől is

mentes. A legeltetett gyepeken a kijelölés mellett a területek előkészítését is megoldottuk, az ürgek számára alkalmas lyukakat fúrtunk (telepítési egységként 400–400 lyuk). A lyukak kialakításával párhuzamosan folyt a későbbi monitoring egységek kialakítása is.

Az ürgetelepítés a Ferihegyi reptéren 2007. július 16–19. közt, míg a Pécs–Pogány Reptér területén 2007. július 26-án és 27-én történt. A telepítési helyszíneken 2007-ben összesen 600 példány, helyszínenként 200–200 ürge betelepítését terveztük. Az ürgetelepítés célterülete a BNP Igazgatóság működési területének része, a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet és a Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet volt. Az egyedek befogása a reptereken is térbelileg elkülönült kisebb egységekből álló forráspopulá-

cióból történt – azért, hogy a befogási helyeken maradó állomány regenerálódása is könnyebb legyen. Az ürgebefogás öntési technikával folyt. A befogott ürgek száma elmaradt a tervezett mértéktől, melynek elsődleges oka az ürgeállományok viszonylagos nagy kiterjedtsége mellett kis állomány-sűrűségnek volt betudható. A telepítési helyszínek őrzését a telepítést követően néhány napon keresztül biztosítottuk. Ahol szükséges volt, ott a ragadozóállomány (róka) gyérítése is megtörtént.

Az ürgetelepítési helyszíneken és közelükben az ürgek frissen ásott kotorékai már néhány nap elteltével észlelhetők voltak. Az alföldi gyepeken az állomány egyedei kissé szét-szóródtak, de kolonizációjuk megkezdődött.

Gombkötő Péter (BNPI)

1. kép: Ürge
2. kép: Az ürgek jellemző élőhelye a legeltetett gyep
3. kép: Lyukak előkészítése ürgetelepítési helyszínen
4. kép: Az ürgek elengedése

Fotó: Szitta Tamás

Fotó: Gombkötő Péter

Természetvédelmi szempontból egy olyan legeltető állattenyésztést preferáló agrártámogatási rendszerbevezetése lenne kedvező, mely támogatja az ürge védelmét, élőhelyeinek fenntartását, az ürget fogyasztó ragadozómadár-fajok és az adott élőhelyen jellemző komplex életközösségek megőrzését.

Fotó: Gombkötő Péter

Fotó: Gombkötő Péter

Elismerések, kitüntetések a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságnál

Fotó: Baráz Csaba

Fotó: Baráz Csaba

A Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztrel kitüntetett Szitta Tamás (1. kép) és Tóth László (2. kép) terepen, „bevetés” közben.

3. kép: Varga Béla nyugalmazott erdőmérnök átvésti a Magyar Köztársasági Érdemrend kitüntetését dr. Fodor Gábor minisztertől

Az elmúlt két évtizedben 38 kollégánkat, volt kollégánkat illetve szakmai munkájával a nemzeti park igazgatóság tevékenységéhez kapcsolódó szakembert ért az a megtiszteltetés, hogy köztársasági vagy miniszteri elismerésben részesülhetett és kitüntetés, dicséretet, díjat, emléklapok vagy elismerő oklevelet kapott. A környezet- és természetvédelem területén kimagasló eredményeik megbecsüléseként többféle elismerésben lehet részük az arra

érdemeseknek. Ilyenek a köztársasági elnök által adományozható köztársasági elnöki kitüntetés vagy a környezetvédelmi és vízügyi miniszter által adható miniszteri kitüntetés, elismerés, díj, emléklapok, érdemérem és elismerő oklevél.

1987-ben az igazgatóság életében először Varga Ferenc barlangtani és víztani felügyelő, a nemzeti park későbbi igazgatója kapott kiemelkedő munkájáért az államtitkártól OKTH Államtitkári Dicséretet. Ugyanebben az évben Kiváló Munkáért Kitüntetéssel jutalmazták Barta Jánosné-t. 1989-ben Baczur János idegenforgalmi felügyelő kapott Miniszteri dicséretet.

1992-ben jutalmazták környezetünk érdekében kifejtett kiemelkedő tevékenységéért Mercsák József Lászlót, a Zempléni Tájegység egyik természetvédelmi őret Környezetünkért emléklappal.

1993 és 2006 között 28 kollégánk részesült Miniszteri Elismerő Oklevélben. Az oklevelet azok kaphatják, akik a környezet- és természetvédelem terén példamutató, eredményes tevékenységet végeznek. Évente kétszáz fő részére adományozható az oklevél a Környezetvédelmi Világnap, a Föld Napja, a Vízföld Napja, a Meteorolo-

gójai Világnap, az Űrkutatás Napja, március 15-e, augusztus 20-a, október 23-a, nyugállományba vonulás, nagyobb teljesítmény elismerése, szervezetek jubileuma alkalmából. A kitüntetettek: Szuromi László (1993), Majoros Zsuzsanna és Sóskuti György (1994), Barta Jánosné és Hornyák Vince (1995), Becsei Ferenc és Bodnár Mihály (1996), Novák Károly (1997), Ballók Lajosné és Tóth László (1998), Gasztonyi Éva és Szarvas Imre (1999), Jancsi István, Mercsák József László, Meskó Róbert és Sóskuti György (2001), Ilonczai Zoltán (2002), Holló Sándor (2003), Barta Jánosné, Firmánszky Gábor és Gasztonyi Éva (2004), Gregan Emil, Hegyessy Gábor, Judik Béla és Óvári Ilona (2005), Barta Oszkár, Borbáth Péter és Harnos Krisztián (2006).

Igazgatóságunk két munkatársát tüntették ki az évente tíz darab, adományozásra kerülő Pro Natura Emléklapok egyikével. Ezt az elismerő plakettet azok kaphatják, akik a természet védelmének érdekében kiemelkedő, előremutató tevékenységet folytattak.

1992-ben Szitta Tamást, az élővilágvédelmi osztály vezetőjét – akinek a munkássága országos

szinten hozzájárult az állami természetvédelem és a társadalmi szervezetek tevékenységének egymáshoz való közeledéséhez, a közös cél érdekében végzett munka összhangjának megteremtéséhez – tüntették ki ezzel a díjjal. 2004-ben pedig Becsei Ferenc természetvédelmi őrszolgálat vezetője kapta ezt a megtisztelő címet közel három évtizeden keresztül tanúsított eredményes munkája elismeréseként.

Az évente kiosztásra kerülő öt Pro Natura-díj egyikét 2005-ben dr. Suba Jánosnak, az Eszterházy Károly Főiskola növénytan tanszéke egykori vezetőjének ítélték oda. A botanikai szakember kimagasló szakmai tevékenységével részt vett a Bükki Nemzeti Park létrehozásában, illetve a hegységben és a Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet területén alapos botanikai feltáró és természetvédelmi célú kutatómunkát végzett.

A Magyar Köztársaság kitüntetései közül Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkeresztrel jutalmazták 2004-ben Szitta Tamást, aki több mint negyedszázados szakmai munkássága során rendkívüli eredményeket ért el számos állatfaj védelmében és fajvédelmi programok kidolgozásában – valamint a

természetmegőrzési szakmai tevékenységek koordinálásával, és az azokban való aktív részvétellel. Idén Tóth Lászlót, a Dél-Hevesi Tájegység vezetőjét érte az a megtiszteltetés, hogy ebben a kitüntetésben részesült, aki több országosan kiemelt, illetve nemzetközi program szervezésében és kivitelezésében is jelentős szerepet vállalt. 2007-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje kitüntetésben részesült Varga Béla nyugalmazott erdőmérnök, a Pro Silva Európa vezető tanácsának alapító tagja, aki megszervezte és megalapította a folyamatos erdőborítás és a természetes erdei folyamatok fenntartását célként kitűző erdőgazdálkodást meghonosító magyar Pro Silva Hungaria Közhazsnú Társadalmi Szervezetet.

Császár Zsuzsanna (BNPI)

Fotó: Dudás György

Programok

Zöld HORIZONT

...volt

Magyar Nemzeti Parkok Hete
(június 18–24.)

Ezen a héten valamennyi magyarországi nemzeti park szélesre tárta kapuit az érdeklődők előtt. Az első alkalommal megrendezett Magyar Nemzeti Parkok Hete programsorozat keretében egymást érték az érdekesebbnél érdekesebb programok Magyarország nemzeti parkjaiban. A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság ingyenes túrákat szervezett, szakvezetések, nyílt napok, kedvezményes látogatási lehetőségeket biztosított a látogatók számára.

Kerékpártúra a Bükk Nemzeti Park szívében (július 22.)

Igazgatóságunk szakvezetője irányításával, július végén kerékpáros barangolásra indult a maroknyi kis csapat, hogy Répáshutáról, a Balla-, majd a Hór-völgyön át, a Lófő-tisztrást érintve Bükkszentkeresztre jussanak, s az üvegkő emlékek ránk maradt nyomait felkeressék. A meleg nyári nap programjai között szerepelt még a délután folyamán a bükkszentkereszti füvesember gyógyfűves kertjének látogatása, a helyi mészégető kemence és a mészégető mesterség megismerése is.

Vendégváró nemzeti parkok a Művészetek Völgyében (július 28–29.)

A taliándörögdi Óvodakert zöld udvarára gyűltek össze Magyarország nemzeti parkjai, hogy turisztikai kínálatukkal, és természetismereti kiadványaikkal és vetélkedőikkel bővítsék a kisebbek és nagyobbak ismeretét. A gyermekek kézműves foglalkozásokba is bekapcsolódhattak és ügyességi játékok is vártak itt rájuk.

Természetismereti nyári tábor
(július 30 – augusztus 3.)

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság nyári táborában részt vevő gyermekek a felsőtárkányi tanösvények bebarangolása, egyéb túrák, valamint a Karszt és élővilága című kiállítás megtekintése során ismerkedtek meg a Bükk természeti és kultúrtörténeti értékeivel. Megvizsgálták a Szikla-forrás vízi élővilágát, a madárgyűrűzés és az éjszakai denevres során pedig megfigyelték a tó környékének repülő állatait. Ezen kívül kisvasutazás, korongozás, éjszakai csillagtúra, táborúti színesítette a tábor lakóinak életét.

Fotó: Baráz Csaba

Denevérek „kézközelből”

– Európai Denevérj (augusztus 25.)

Idén másodszor rendeztük meg az Európai Denevérj programjait. A felsőtárkányi látogató- és oktatóközpontunkban tartott ismeretterjesztő előadások a denevérek életmódját (táplálkozás, tájékozódás, életrajz, szálláshely, ökológia), természetes ellenségeiket, magyarországi helyzetüket és kutatásuk módszereit tárták az érdeklődők elé. Ezt követően a résztvevők játékos vetélkedőn számot adhattak a már meglévő és a frissen szerzett tudásukról.

Az állatok befogása, hálózása a tó körül kora este kezdődött. Az alig látható speciális hálóba többféle denevér is beleakadt, a résztvevők legnagyobb öröme. Nem maradt ki a programból a denevérek hangjának átalakítását végző detektor bemutatása sem. A denevéreket kézben tartó szakembereket körülállók megismertették a faji sajátosságokat és az egyes fajok szokásait is.

Fotó: Császár Zsuzsanna

...volt

Természetismereti Tábor (július 2–7.)

Ez évben is sok gyerek (36 fő) vett részt az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság természetismereti táborában, amelynek helyszíne a Szögliget közelében lévő Szalamandra-ház volt. A tábor célja, hogy a gyerekek minél több időt töltsenek a természetben, megismerjék, megszeressék azt, és megtanuljanak vigyázni rá. Természetesen mindez sok játékkal „fűszerezve” történt. A táborlakók megcsodálták a Baradla-barlang vörös-tói szakaszának cseppköveit, íjászokdakt, gyógynövényekkel ismerkedtek, lovagoltak és lovaskocsiztak a hucul lovakkal, megvizsgálták Jósavfő patakjainak vízi állatkáit és persze sokat kirándultak a nemzeti park területén.

Fotó: Záhorszki Adél

Fotó: Újvárosy Antal

vett részt. A 11 napig tartó, határon átnyúló program során 15 település különböző helyszínein közel 100 fesztiválprogramból válogathattak az érdeklődők.

A Gömör–Tornai Fesztivál szatellit rendezvénye volt az „A természettel élünk” címmel megrendezett együttműködési platform, ahová a visegrádi országok határai mentén érintkező nemzeti parkokból és bioszféra rezervátumokból érkeztek képviselők.

Kézműves Tábor (július 23–27.)

A Jósavfői Kézműves és Természetismereti Tábor 1994 óta nyújt színvonalas szünidei elfoglaltságot az Aggteleki Nemzeti Park környékén lakó és a területen nyaraló gyerekek, fiatalok számára. Ez évben 53 általános iskolás és 12 óvodás gyermek jelentkezett a napközis jellegű táborba. A program lehetőséget teremtett különböző kézműves-technikák (tűzzománc, fafaragás, nemezelés tüvel, szövés és bőrművesség) elsajátítására.

Fotó: Sz. Tóth Errika

VII. Gömör–Tornai Fesztivál
(július 19–29.)

A közel tízezer látogatót vonzó rendezvény, amelynek fő koordinátora az ANPI és a roznyói székhelyű Gömöri Ifjúsági Társaság, a szervezők szándéka szerint több mint egyszerű turisztikai attrakció. A térség nyári programválasztékának bővítésén kívül a fesztivál lehetőséget teremtett a nemzeti park térségében folyó többszintű együttműködés gyakorlására, az országhatár átjárhatóbbá tételére, a történelmi gyökerű térségi kapcsolatok erősítésére és a régió vérkeringésének felpezsdítésére. A fesztivál létrehozásában a koordinátorokon kívül 13 partner (községi önkormányzat, civil szervezet, egyházközség)

lesz...

Szeptember 22. – Európai mobilitási hét, Európai autómentes nap

„Közlekedj Természetbarát módon!” A kerékpáros körtúra útvonala: Szilvásvárad, Szalajkavölgyi kerékpárkölcsonzó – Törzsmén Istálló, a lipicai lótenyésztés történetét bemutató kiállítás – Nagyvisnyó, tájház – Dédestapolcsány: református műemlék templom, Kézművesház megtekintése – körtúra a Lázberci-tó körül – vissza Szilvásváradra.

Szeptember 26. – Tiszta hegyek napja

„Tegyük tisztává természeti környezetünket!” Társadalmi munkában tanösvénytakarítást és karbantartást szervezünk a szarvaskői tanösvényen.

Szeptember 30. – Erdei „levéltár”

Természyűjtés és fafajismeret gyermekeknek a vöröskő-völgyi tanösvényen, a délután folyamán az erdei termések „életre keltése”, levendulababa készítése – csoportos foglalkozás gyermekeknek.

Október 4. – Állatok világnapja

Diaképes előadás a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban a „Madárvédelem a Bükk Nemzeti Parkban” témakörben, valamint videofilm vetítése nappali lepkéinkről.

Október 7. – 70 év tapasztalata

Szabó György – a „bükki füvesember” – előadása a Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontban.

Október 13. – „Madárbarát kert”

Madáretetőt készítünk madárszerető családok, gyermekek bevonásával és a Magyar Madártani Egyesület Bükk helyi csoportjának közreműködésével.

Október 20. Földünkért Világnap

Gyalogtúra az Eger melletti kaptárkövekhez (Nyerges, Mész-hegy).

lesz...

Szeptember 24. – Takarítási Világnap

A jeles nap alkalmából a keleméri Mohosházban előadást és a fokozottan védett Mohos-tavak környékén szemétszedést szervezünk együttműködő iskoláink számára.

Szeptember 28–29. – Jósavfői Szüret

A Gömör–Tornai Hagyományörző és Művészeti napok keretében a rendezvényre látogatókat gyermek- és felnőttprogramok széles választéka várja.

Október 4. – Állatok Világnapja

Előadás, kézműves foglalkozás és lovaglásra vehetnek részt az együttműködő iskolákból érkező csoportok.

Szeptember 11 - október 25. – Bódva-völgyi Madárvonuláskutató- és Gyűrűzőtábor

Október 6–7. – Nemzetközi Madármegfigyelő Napok.

Helyszín: Perkupa, Bódva-part

Rajzpályázat

„Változó Természet” címmel az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság egyéni rajz- és fotópályázatot hirdetett Borsod-Abaúj-Zemplén megyében élő óvodások, általános iskolás, valamint középsiskolás diákok számára. Leadási határidő: 2007. szeptember 28. Információ: Kúria Oktatóközpont, 48/350-056, anp.oktatas@index.hu

Fotó: Záhorszki Adél

Rövid híreink

Özönnyövények az Aggteleki-karszton és környékén

Fotó: Újvárosy Antal

A HUSKUA Interreg III/A Szomszédsági Program keretein belül futó, az özönnyövények terjedéséről szóló tájékoztató-programunkkal az együttműködő iskolák közül 14 intézményben jártunk, ahol az alsós gyerekekhez közel álló módon, interaktív mesejáték formájában mutattuk be az özönnyövények terjedésének problémáját. A felső tagozatos diákoknak vetített elméleti előadásokat tartottunk, melyekhez a gyakorlati vetélkedők kapcsolódtak. Az invazív növények terjedésére a felnőtt lakosság figyelmét színes plakátok kihelyezésével, a VII. Gömör-Tornai Fesztiválon a standunknál osztott szórólapokkal hívtuk föl, a gyerekeket pedig játékos formában ismertettük meg a problémával. A program zárásaként a környéken dolgozó falugazdászokat tájékoztatjuk a lehetséges kezelésekről.

Újból elindult a közmunkaprogram

Fotó: BNPI archív

Az előző évekhez hasonlóan a BNPI az idei évben is sikerrel pályázott a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Közmunka Tanácsának a nemzeti parkok fenntartására kiírt pályázatára. A minisztériumtól kapott támogatás és az önrész együttes összege megközelítően 25 millió forint, amely révén 20 település regisztrált munkanélküli lakosságából ötven személy foglalkoztatására nyílt lehetőség. A közmunkások elsősorban olyan helyszíneken végeznek természetvédelmi kezelési munkákat – idegen és allergén gyomok kézi irtása, a legelők cserjéltetése, a nehezen megközelíthető helyek kézi kaszálása, tanösvényeink állapotának karbantartása –, amelyek gépi megközelítése lehetetlen.

Kessler Hubert-émlékszoba Jósvafőn

A VII. Gömör-Tornai Fesztivál keretében került sor „A barlangvilág évforduló 2007” című kiállítás és a Kessler Hubert-émlékszoba közös megnyitójára. (Az emlékszoba ideiglenesen került a Denevér-ház kiállítótermébe.) Kessler Hubert a magyar karszt és barlangkutatás kiemelkedő alakja volt, 1935-től 1945-ig a Baradla-barlang igazgatójaként tevékenykedett és jelentős sikereket ért el a terület idegenforgalmának fejlesztésében. Széles látókörének, kitartásának és jó szervezőképességének köszönhetően igazgatósága alatt bevezették a villanyvilágítást a Baradlába, tervei alapján felépült az aggteleki Barlangszálló és a jósvafői Tengersizem Szálló, valamint az igazgatóság székhelyének otthont adó épület.

Fotó: Újvárosy Antal

A kékvércsék őszi gyülekezése a Hevesi-síkon

Fotó: Palatitz Péter

Bár a Hevesi-sík a kékvércsék országos költőállományát tekintve egyre kisebb jelentőséggel bír (az idei évben kevesebb, mint 30 pár költött), az őszi gyülekező és táplálkozó területek tekintetében azonban továbbra is kiemelkedő szerepet játszik. Több mint tíz éve – éppen egy hevesi éjszakázóhely felfedezése kapcsán – vált közzismertté az a jelenség, hogy a kékvércse az őszi kondicionáló időszakban állandó éjszakázóhelyet használ, ahol a vonulás dinamikájának megfelelően több héten keresztül több száz, esetenként ezres nagyságrendben fordul elő. A kékvércse védelme a Pannon-régióban a Life Nature-program egyik fontos eleme ezen éjszakázóhelyek felkutatása és a madarak szinkron jellegű számbavétele. Immár harmadik éve, augusztus és szeptember hónapok minden szerdáján a nemzeti park igazgatóságok és a Magyar Madártani Egyesület munkatársai az országban ismert valamennyi éjszakázóhelyen elvégzik a vércsék számlálását. Az idei őszi gyülekező időszak közepén, a szeptember 12-i számlálás során országosan 3115, ezen belül Hevesben 840 példány kékvércse került szem elé.

Bálványfa- és aranyvessző-mentesítés az Aggteleki Nemzeti Parkban

Fotó: Trungel László

Immár több mint tízéves múltra tekint vissza az önkéntesek munkáján alapuló élőhelykezelési tábor, amely az adventív aranyvessző fajok és a bálványfa visszaszorítását tűzte ki célul. 2007. augusztusának első két hetében a nemzeti park szakembereinek vezetésével tizenhat önkéntes dolgozott. Az idei évben a tornanádaskai Alsó-hegyen – ahol a bálványfa féltett növényritkaságunk a tornai vértő élőhelyének záródását okozza –, közel 50 hektáros területen végeztünk bálványfairyítást és maggyűjtést. Másik erőlyesen terjedő behurcolt növény a kanadai és a magas aranyvessző, amely völgyeink mocsár és láprétegeit veszélyezteti, valamint egyre gyakrabban fordul elő szárazabb gyepekben is. A Ménes-, a Jósva-, a Kecső- és a Csemer-völgyben összesen 150 hektárt meghaladó területen folyt a munka. A kezeléseknél köszönhetően az említett özönnyövények állományai sok éves stagnálás után csökkenő tendenciát mutatnak.

Halfaunisztikai kutatások a Borsodi-Mezőségben

Fotó: Gombkötő Péter

A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársa segítségével elektromos halászgépes kutatásokat végeztünk a Borsodi-Mezőség nyugati vizein. A vizsgálatok elsődleges célja a megkutatott vízterek halfaunájáról rendelkezésre álló ismeretek kibővítése volt. A mintavételek elsősorban a fokozottan védett lápi póc (*Umbra krameri*) potenciális élőhelyeit érintették. A faj a vizsgált vizekből nem került elő, ellenben a lápi pócot és élőhelyeit potenciálisan veszélyeztető amurgéb (*Perccottus glenii*) tömeges jelenlétét dokumentáltuk. A szakirodalom szerint az amurgéb megjelenésével a lápi póc kiszorul élőhelyeiről. A halászat során a vízterekből több természetvédelmi oltalom alatt álló halfajt sikerült kimutatni.

A kerecsensólyom-védelem aktualitásai

A BNPI működési területén lévő nagyfeszültségű elektromos hálózat oszlopain költő kerecsensólymok táplálékmaradványainak begyűjtése a MAVÍR Zrt. részvételével folyik. Ebben az időszakban a fákra kihelyezett műfészkekből és természetes fészkekből is begyűjtjük a zsákmányállatok maradványait, amelyek elemzését több mint húsz éve végzik az MME aktivistái. A zsákmánymaradványok vizsgálatából a kerecsensólymok élőhelyeire vonatkozó, a védelmi gyakorlatban jól alkalmazható következtetéseket lehet levonni.

A denevérnász kezdete

A Nemzeti Biomonиторozó Rendszer keretében, az augusztusi-szeptemberi vizsgálati időszakban folyik a denevérek nászbarlangjainál előforduló denevérfajok monitoringja. Ezek a helyeken az adott barlang közelében élők mellett megjelenhetnek a több száz kilométer távolságból érkező denevérek tömegei is. Egy-egy barlangnál néhány hét alatt jelentősen módosulhat a befogott fajok egymáshoz viszonyított aránya és ivari összetétele. Egy-egy nászbarlangnál egyetlen éjszaka alatt több száz vagy akár több ezer denevér is megfordulhat.

Nemzetközi Hucul Bajnokság

2007. augusztus 11–12-én rendezték a lengyelországi Tarnoban, a hucul lovak tenyészszelemljét és fogathajtó versenyét. Az ANPI összesen 7 lóval érkezett a rendezvényre. Az akadályhajtásban két kettes fogatunk indult, amelyekből az egyik a második legjobb időt érte el kilenc induló közül. Ez a két ló – Tengersizem és Tánco – bár még csak az idén került ki a ménésből, máris ilyen szép eredménnyel örvendeztette meg lovászainkat. A tenyészszelemlre, ahol négy lovunkat bírálták, egész Európából érkeztek ménék, kancák és csikók. A magyar huculok sportosabb felépítésükkel kissé különböznek a testesebb szlovák és lengyel lovaktól. A Hucul-ösvény bemutatón – mely részben military, részben ügyességi elemeket tartalmaz – két ló indult és nagy sikerrel mutatkozott be a négyes fogatú postakocsink is.

Fotó: Trungel László

Felelős kiadó: Duska József igazgató
Kiadja: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
3304 Eger, Sánc út 6.
Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581, Fax: 36/412-791
E-mail: bnptitkarsag@bnp.kvmm.hu
www.bnpi.hu

Felelős szerkesztő: Baráz Csaba
Szerkesztik: Bíró Barbara,
Császár Zsuzsanna, Klein Dávid,
Újvárosy Antal, V. Litkei Krisztina,
valamint az ANPI és a BNPI munkatársai
Lektorálják: Holló Sándor,
Ludányi Csaba

Nyomdai munkák: Garamond Kft. Eger
Grafika és tördelés: Molnár Zoltán

ISSN 1788-2567
Nyilvántartási szám: 2/9/1221-1/2006
Készült az INTERREG IIIA program keretében
az Európai Unió és a Magyar Kormány támogatásával.